

Ședința plenară

UNELE CONSIDERAȚII ASUPRA GERMANISMELOR ȘI ANGLICISMELOR ÎN LIMBA FRANCEZĂ

Angela COȘCIUG, conf.univ., dr.

Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Résumé: *Dans l'article qui suit nous nous sommes proposé de mettre en valeur l'emprunt à l'allemand et à l'anglais sous l'angle de l'assimilation. Le sujet semble intéressant étant donnée l'appartenance de l'allemand, l'anglais et le français à des groupes de langues différents.*

Mots-clé: *assimilation, unité, orthographe, lecture, langue.*

1. Considerații asupra germanismelor în limba franceză

Cu raportare la limba franceză, germanismele în sens larg se înscriu în superstratul acestei limbi, deoarece acesta este de natură francică, limba francilor suprapunându-se pe limba cuceritorilor romani ai Galiei și pe cea a populației băștinașe.

Pe paginile acestui articol, vom aborda doar împrumutul din germana veche și cea contemporană în limba franceză, superstratul francic constituind subiectul unor altor publicații. Ceea ce ne interesează, în acest caz, este procesul de asimilare în franceză a împrumuturilor din germană și, mai cu seamă, regularitățile ce pot fi depistate în această asimilare.

După cum o atestă sursele de documentare consultate de noi (vezi Leclerc, Penglaou, Sarcher), împrumuturile din germană în franceză - semnalăm doar 546 de unități lexicale - s-au făcut, cu precădere, în sec. XVI-XIX și sec. XX, elementele preluate fiind raportate la următoarele domenii:

- război, întărituri de apărare: (*arquebuse, bunker, bivouac, blockhaus, butin, beffroi, boulevard* etc.),
- faună (*auroch, hamster, renne, bouquetin*, etc.),
- gastronomie (*choucroute, croissant, kirsch, meringue, bock*, etc.),
- mină, minerologie (*cobalt, nickel, quartz*, etc.)

- instrumente, tehnică, știință (*accordéon, bandonéon, benzine, bocard, calèche*, etc.)
- funcții (*bourgmestre, kaiser, führer* etc.);
- culori (*blafard, feldgrau* etc.);
- unități de măsură (*cartel*);
- etc.

1.1 Asimilarea în franceză a împrumuturilor din germană

Abordăm asimilarea în cauză prin prisma următoarelor aspecte:

(a) *aspect ortografic*, în care:

- asimilarea nu impune schimbări: fr. *feldgrau* < germ. *feldgrau*;
- asimilarea impune schimbări ne semnificative, legate de ortografierea, în franceză, cu minusculă a tuturor numelor comune împrumutate din germană, unde acestea sunt ortografiate întotdeauna cu majusculă (fr. *blende* [’bléd] < germ. *Blende*, fr. *blockhaus* < germ. *Blockhaus*, fr. *bunker* < germ. *Bunker*, fr. *diktat* < germ. *Diktat*) sau cu „k“ sau „c“ (fr. *diktat/dictat* < germ. *Diktat*);
- asimilarea impune schimbări minore, legate de asimilarea de scurtă durată: fr. *accordéon* < germ. *Akkordion*, fr. *bandonéon* < germ. *Bandonion*, fr. *benzine* < germ. *Benzin*, fr. *calcite* < germ. *Calcit*, fr. *bismuth* < germ. *Wismut*;
- asimilarea impune schimbări majore, legate de asimilarea de lungă durată: fr. *arquebuse* < germ. *Hakenbüchse*, fr. *asticoter* < germ. *Daß dich Gott...*, fr. *vasistas* < germ. *Was ist das?*, fr. *bivouac* < germ. *Biwacht/Biwak*;

(b) *aspect „citire cu voce”*, când:

- germanismele sunt citite în franceză integral după regulile limbii germane: fr. *feldgrau* < germ. *feldgrau*, fr. *rösti* < germ. *rösti*;
- germanismele sunt citite în franceză aproape integral după regulile limbii germane: fr. *benzine* < germ. *Benzin*, fr. *vasistas* < germ. *Was ist das?*, fr. *blende* < germ. *Blende*;
- variază doar silaba accentuată: fr. *bunker* < germ. *Bunker*;

(c) *aspect lexical*, în care identificăm unități simple (*accordéon, hase, blende* etc.) și unități

compuse (*arquebuse, blockhaus* etc.), ultimele fiind considerate mai apoi drept unități simple în limba care le-a preluat;

- (d) *aspect lexico-gramatical*, care ne face să identificăm, printre împrumuturile din germană, atât nume (*bismuth, boulevard, calcite* etc.), cât și verbe (*asticoter*), și adjective (*feldgrau, baltique*);
- (e) *aspect grammatical*, în care sunt repertoriate o serie de categorii, cum ar fi cea a genului (în franceză, sunt întotdeauna de genul masculin împrumuturile din germană care se termină cu *-éon* (accordéon), *-ck* (alpenstock), *-oi* (beffroi), *-ard* (boulevard, bocard) sau *-er* (bunker), iar de feminine – cele care se termină cu *-ine* (benzene), *-use* (arquebuse) sau *-de* (blende)) sau a numărului (în franceză, împrumuturile din germană formează pluralul după regulile limbii franceze (*calèche - calèches, boulevard - boulevards*, dar *batz - batz*)).
- (f) *aspect semantic*, în care sunt identificate unități împrumutate din germană care, în franceză:
- păstrează intact sensul (unul doar!) din limba germană (*Blende* (germ.) - Vorrichtung, den freien Bhck zu benehmen; Scheuler der beim Pferde; vorgeschobene Anlage zur Verdeckung einer Befestigung dahinter (bei Ludwig 1716); blindes Fenster, blinde Türe, Mauer-, Wandvertiefung, Nische (bei Frisch 1741); glänzendes Mineral ohne Erzgehalt (1546 bei Georg Agricola); *blende* (fr.) – «minerais de zinc, composé essentiellement de sulfure de zinc et renfermant souvent du plomb et du cadmium »);
  - îl multiplică (*Biwacht / Biwak* (germ.) – «militärische Feldwache, Feldlager »; *bivouac* (fr.) – (1) «garde extraordinaire faite la nuit en plein air », (2) «campement provisoire établi le plus souvent la nuit par un rassemblement de personnes en marche (troupes, expéditions sportives, scientifiques, etc.) », (3) «lieu de ce campement »);
  - îl lărgeste sau schimbă (*bergen* (germ.) - (Imp. birg, Prät. barg, Part, geborgen), V.: wovor wahrnehmend in Sicherheit halten; der Wahrnehmung entziehen. Mhd. bergeniYxäi.barc, Vl.burgen, Konj.bürge, Part, geborgen), ahd. bergan; dazu asächs. bergan, ags. beorgan, anord. bjarga, schwed. berga, dän. bjerge, got. bairgan «bewahren». Mit Ablaut gehört hierher ags. byrgan, engl. bury «begraben», asächs. burgisli, ags. Byrgels n., engl. burials (Pl.) «Begräbnis». Aus dem Slav. wird abg. bregq «bewahre, behüte»

verglichen, das aber vielleicht entlehnt ist. Be>'g (s. d.) könnte verwandt sein, weim das Verbum von dem Nomen abgeleitet ist. Vgl. noch Meringer Idg. Forsch. 18, 262; *Frieden* (germ.) – « Vereinigung in Liebe mit Entfernung aller Entzweiung; feste Übereinkunft zu Einigkeit und Sicherheit; Sicherheit vor und Freisein von Widerwärtigem »; *beffroi* (fr.) – « édifice mobile en bois qui servait à prendre d'assaut des fortifications »).

După cum se știe, asimilarea unei unități oarecare de origine străină ia sfârșit atunci, când aceasta devine productivă, adică de la ea se formează derivate sau unități compuse. Pentru împrumuturile din germană în franceză, identificăm de asemenea derivate și unități compuse, ceea ce ne permite să afirmăm că asimilarea unora dintre acestea a luat deja sfârșit: *accordéoniste*, *arquebusier*, *arquebusade*, *arquebuse à croc* etc.

2. Considerații asupra anglicismelor în limba franceză

Primul contact al limbii franceze cu engleza s-a realizat relativ târziu (în sec. XIV-XV, apoi în sec. XVIII, XIX, XX), dar el a condiționat penetrarea regulată a unităților acestei limbi în cea a hexagonului. Orice unitate împrumută dintr-o limbă oarecare necesită să fie adaptată limbii care o preia. Perioada de adaptare, în acest caz, poate fi mai scurtă sau mai lungă. În cazul anglicismelor, asimilarea vine în acord cu faptul că limba dată, spre deosebire de franceză, are o structură fonetică, gramaticală etc. diferită de cea a limbilor romanice. Acest fapt face ca asimilarea să se realizeze atât după reguli, cât și în mod individual, cu atât mai mult cu cât împrumutul din engleză se mai face abundent în franceza contemporană, ceea ce mai determină Academia franceză să înainteze anumite restricții față de aceste împrumuturi.

Se consideră că împrumuturile din engleză care s-au menținut în franceză până astăzi sunt cele făcute în sec. XVIII, XIX și XX. După cum o demonstrează exemplele de mai jos, ele țin de diferite domenii:

(1) împrumuturi din engleză în sec. XVIII:

- fr. *budget* [byd-'ʒɛ] < engl. *budget* ['bʌdʒɪt]
- fr. *club* ['klœb] < engl. *club* ['klʌb]
- fr. *comité* [kɔ-mi-'te] < engl. *committee* ['kəmɪti]
- fr. *congrès* [kɔ-'gʁɛ] < engl. *congress* ['kɒŋgrɛs]
- fr. *franc-maçon* [frãk-'masɔ̃] < engl. *freemason* ['fri-meɪs(ə)n]

- fr. *loge* [ˈlɔːʒ] < engl. *loge* [ˈlɔʊʒ]
- fr. *jury* [ʒy-ˈʁi] < engl. *jury* [ˈdʒʊəri]
- fr. *parlement* [paʁ-ˈlɔ-ˈmɑ̃] < fr. *parler* + *ment* /engl. *parliament* [ˈpɑːləm(ə)nt] < anc. fr. *parlement*
- fr. *session* [se-ˈsjɔ̃] < engl. *session* [ˈseʃ(ə)n]
- fr. *voter* [vɔ-ˈte] < engl. (*to*) *vote* [ˈvəʊt]
- fr. *corporation* [kɔʁ-ˈpɔ- ʁa-ˈsjɔ̃] < engl. *corporation* [kɔːpəˈreɪʃ(ə)n]
- fr. *puritain* [py-ʁi-ˈtɛ̃] < engl. *puritan* [ˈpʊərɪt(ə)n]
- fr. *meeting* [mi-ˈtiŋ] < engl. *meeting* [ˈmitɪŋ]

(2) împrumuturi din engleză în sec. XIX (domeniul “sport”):

- fr. *sport* [ˈspɔː ʁ] < engl. *sport* [ˈspɔːt]
- fr. *foot-ball/football* [fut-ˈbɔl] < engl. *football* [ˈfʊtbɔːl]
- fr. *jockey* [ʒɔ-ˈkɛ] < engl. *jockey* [ˈdʒɔki]
- fr. *boxeur* [bɔk-ˈsoe : ʁ] < engl. *boxer* [ˈbɒksə]
- fr. *poney* [pɔ-ˈne] < engl. *pony* [ˈpəʊni] < engl. *powny* < engl. *pouleney* < fr. med. *poulenet* «petit poulain»
- fr. *ping-pong* [pɛ̃g-pɔ̃g] < engl. *ping-pong* [ˈpɪŋpɒŋ]
- fr. *starter* [stɑʁ-ˈteːʁ] < engl. *starter* [ˈstɑːtə]
- fr. *jockey* [ʒɔ-ˈkɛ] < engl. *jockey* [ˈdʒɔki]
- fr. *steamer* [sti-ˈmoeːʁ] < engl. *steamer* [ˈsti:mə]
- fr. *touriste* [tu-ˈvist] < engl. *tourist* [ˈtʊərɪst]
- fr. *yacht* [ˈjɔt] < engl. *yacht* [ˈjɔt]
- fr. *yachting* [jɔ-ˈtiŋ] < engl. *yachting* [ˈjɔtɪŋ]

(3) împrumuturi din engleză în sec. XIX (domeniul “bucătărie”):

- fr. *bifteck* [bif-ˈtɛk] < engl. *beefsteak* [ˈbiːfsteɪk]
- fr. *pouding/pudding* [pu-ˈdiŋ] < engl. *pudding* [ˈpʊdɪŋ]
- fr. *rum* [ˈʁɔm] < engl. *rum* [rʌm]
- fr. *punch* [p ɔ̃ʃ/ poeŋʃ] < engl. *punch* [ˈpʌn(t)ʃ]
- fr. *cocktail* [kɔk-ˈtɛl] < engl. *cocktail* [ˈkɒkteɪl]
- fr. *corned-beef* [kɔʁn(əd)-ˈbif] < engl. *corned beef* [kɔːnd ˈbiːf]

(4) împrumuturi din engleză în sec. XIX (lexic uzual):

- fr. *bébé* [be-ˈbé] < engl. *baby* [ˈbeɪbi]
- fr. *cabine* [kˈa-ˈbin] < engl. *cab(b)in* < engl.med. *caban* < fr. *cabane*
- fr. *chèque* [ˈʃɛk] < engl. *check* [tʃɛk]
- fr. *confort* [kɔ̃-ˈfɔːʁ] < engl. *comfort* [ˈkʌmfət]
- fr. *firter* [floʁ-ˈte] < engl. (*to*) *flirt* [ˈflɔːt]

- fr. *gentleman* [dʒɛntlə-'mən] < engl. *gentleman* ['dʒɛnt(ə)lmən]
- fr. *square* [skwa:ɤ] < engl. *square* [skwɛ]
- fr. *tramway* [tram-'wɛ] < engl. *tramway* ['tramweɪ]
- fr. *week-end* [wi-'kɛnd] < engl. *weekend* ['wikɛnd]
- fr. *W.-C.* [dublə-ve-'se] < engl. *WC* [dʌblju:'si:]
- fr. *whisky* [wis-'ki] < engl. *whisky* ['wiski]
- fr. *white spirit* [wajt-spi-'ɛit] < engl. *white spirit* [,wʌɪt 'spɪrɪt]

(5) împrumuturi din engleză în sec. XIX (domeniul industrial-economic):

- fr. *tramping* [tɤã-'piŋ] < engl. *tramping* ['trampɪŋ]
- (6) împrumuturi din engleză în sec. XIX (domeniul cinematografic):

- fr. *star* [sta:ɤ] < engl. *star* ['sta:]
- fr. *starlette* [staɤ-'let] < engl. *starlet* ['sta:lit]

(7) împrumuturi din engleza americană:

- fr. *kidnapping* [kid-na-'piŋ] < engl. *kidnapping* ['kɪdnapɪŋ]
- fr. *racket* [ɤa-'kɛt] < engl. *racket* ['rakit]

Împrumuturile menționate mai sus au cunoscut trei tipuri de bază de asimilare: ortografică, sonoră și semantică.

Asimilarea *ortografică* s-a produs, în acest caz:

- *fără schimbări*:

- fr. *kidnapping* [kid-na-'piŋ] < engl. *kidnapping* ['kɪdnapɪŋ]
- fr. *racket* [ɤa-'kɛt] < engl. *racket* ['rakit]
- fr. *star* [sta:ɤ] < engl. *star* ['sta:]
- fr. *tramping* [tɤã-'piŋ] < engl. *tramping* ['trampɪŋ]

- *cu schimbări legate doar de forma de prezentare a unităților compuse*:

- fr. *week-end* [wi-'kɛnd] < engl. *weekend* ['wikɛnd]
- fr. *W.-C.* [dublə-ve-'se] < engl. *WC* [dʌblju:'si:]

dar

- fr. *white spirit* [wajt-spi-'ɛit] < engl. *white spirit* [,wʌɪt 'spɪrɪt]
- *cu schimbări impuse de acordarea în gen*:
- fr. *starlette* [staɤ-'let] < engl. *starlet* ['sta:lit]
- *cu schimbări minore, impuse de asimilarea de scurtă durată*:
- fr. *confort* [kɔ̃-'fɔ:ɤ] < engl. *comfort* ['kʌmfət]
  - fr. *cabine* [k'a-'bin] < engl. *cab(b)in*
  - fr. *poney* [pɔ-'nɛ] < engl. *pony* ['pɔni]
  - fr. *puritain* [py-'vi-'tɛ] < engl. *puritan* ['pjʊərɪt(ə)n]

- cu schimbări majore, impuse de asimilarea de lungă durată:
- fr. *bébé* [be-’bé] < engl. *baby* [’beɪbi]
- fr. *chèque* [’ʃɛk] < engl. *check* [tʃɛk]
- fr. *bifteck* [bif-’tɛk] < engl. *beefsteak* [’bi:fsteɪk]
- fr. *franc-maçon* [fʁɑ̃k-’masɔ̃] < engl. *freemason* [’fri-meɪs(ə)n]

Asimilarea sonoră, adică felul cum se face “citirea cu voce” a unităților venite din engleză s-a făcut și ea nu întotdeauna după reguli. Astfel, distingem aici:

- *citirea cu voce a anglicismelor integral după regulile limbii franceze:*
  - fr. *touriste* [tu-’ʁist] < engl. *tourist* [’tʊərɪst]
  - fr. *W.-C.* [dublə-ve-’se] < engl. *WC* [dʌblɪju:’si:]
  - fr. *sport* [’spɔ:ʁ] < engl. *sport* [’spɔ:t]
  - fr. *franc-maçon* [fʁɑ̃k-’masɔ̃] < engl. *freemason* [’fri-meɪs(ə)n]
-ey- (*grasseyer*)
  - fr. *jockey* [ʒɔ-’kɛ] < engl. *jockey* [’dʒɔki]
  - fr. *poney* [pɔ-’nɛ] < engl. *pony* [’pɒni]

Caz curios:

- fr. *budget* [byd-’ʒɛ] < engl. *budget* [’bʌdʒɪt]
dar
  - fr. *racket* [ʁa-’kɛt] < engl. *racket* [’rakit]
  - fr. *cocktail* [kɔk-’tɛl] < engl. *cocktail* [’kɒkteɪl]
- *citirea anglicismelor după felul cum aude francezul sunetele limbii engleze diferite de cele din limba sa sau cu ce le asociază:*
  - fr. *yacht* [’jɔt] < engl. *yacht* [’jɒt]
  - fr. *bifteck* [bif-’tɛk] < engl. *beefsteak* [’bi:fsteɪk]
  - fr. *flirt* [flœʁt] < engl. *flirt* [’flɔ:t] ***schimbări doar ale accentului:***
  - fr. *meeting* [mi-’tiŋ] < engl. *meeting* [’mitɪŋ]
  - fr. *pouding/pudding* [pu-’diŋ] < engl. *pudding* [’pʊdɪŋ]
- *citirea unei vocale care se scrie și nu se citește în engleză/omiterea, în citire, a unei consoane citite în engleză:*
  - fr. *corned-beef* [kɔʁn(əd)-’bif] < engl. *corned beef* [kɔ:nd ’bi:f]
- *citirea unei unități concomitent după regulile a două limbi:*
  - fr. *steamer* [sti-’moe:ʁ] < engl. *steamer* [’sti:mə]

Cazuri aparte:

- fr. *starter* [stak-'tɛ:ʁ] (animat) < engl. *starter* ['sta:tə]
- fr. *steamer* [sti-'moe:ʁ] (neanimat) < engl. *steamer* ['sti:mə]

dar

- fr. *master* [mas-'tɛ:ʁ/ mas-'toe:ʁ] (neanimat) < engl. *master* ['mɑ:stə]

Cele menționate ne fac să conchidem că, în asimilarea în franceză a germanismelor și anglicismelor, trebuie să distingem atât asimilarea ușoară, prin deplasarea accentului pe altă silabă, cât și cea complexă, care, de cele mai dese ori, se întinde pe secole.

Referințe bibliografice

Hildenbrand, Z. *Les emprunts lexicaux à l'allemand en français contemporain*. Limoges : Lambert-Lucas, 2015. ISBN/EAN 978-2-35935-157-6.

Leclerc J. *Histoire de la langue française*.

http://www.axl.cefan.ulaval.ca/francophonie/HIST_FR_s92_Emprunts.htm.

Penglaou Ch. *Les emprunts étrangers en Suisse (depuis 1945)*. In: Revue économique. Année 1968. Vol. 19-4, pp. 724-726.

Sarcher, W. *Le vocabulaire français d'origine allemande dans les dictionnaires existants*. In: La linguistique. Vol. 39, 2003/1, pp. 169-172.